

Милован Миодраговић

ДОГМАТ О ВАПЛОЋЕЊУ БОГА ЛОГОСА У ОКТОИХУ

**„У почетку беше Логос,
и Логос беше у Бога,
и Логос беше Бог“ (Јн. 1, 1).
„И Логос постаде тело
и настани се међу нама“ (Јн. 1, 14).**

Основна сотириолошка истина Православне Цркве јесте да је Христос истинити Бог и истинити човек, и само у Њему (у Телу Његовом — Цркви) могуће је наше истинско спасење и обожење.

Грехом прародитеља у свет је уведено зло као једна демонска стварност. „У свету вештаственом зло се разрасло до грандиозних сразмера, обукло се у неслућене вештаствене облике, постигло такву чаролијску вештаствену реалност, каква не постоји ни у свету демонском, јер је вештаствена реалност зла могућа само у свету човечанском, пошто је једино човек духовновештаствено биће у сва три света”.¹ Због греха је потамнео лик Божији у човеку. Оно што човека издваја од остале твари и што му даје вечно назначење и вечни смисао помрачено је грехом, који се почео сматрати природном појавом људског живота. С друге стране, посматрајући човека после пада из библијске перспективе, видимо да је он одмах окусио тежину живота без Бога. Свој грех је доживео као пад и декаденцију, а не као самообожење, чему се надао. Тако, поред зла, које у људском роду налази своје остварење у вештаственом свету, кроз сву свештену историју Старога Завета налазимо опитно присутну надприродну интервенцију Божију у виду једног савеза и дијалога између Бога и Његовог народа. Без те надприродне интервенције Божије у свету, односно без заједнице света са Богом, свет не би могао опстати. Ране човечанства отуђеног од Бога биле су толико велике да је било очигледно да се оно само не може спасти, на што су указивали и пророци и философи.

Тада се вечни, безгранични, несместиви Бог облачи у праог човека и смешта се у оквире наше историје и нашег постојања, остајући истовремено безграничан и несместив. Тај улазак Логоса Божијег у нашу историју и учинио је њу светом и свештеном, учинио ју је историјом нашег спасења. Догађај ваплоћења Бога Логоса, бар у Православној Цркви, која једина и јесте уистину Тело оваплоћеног Христа

¹ Ј. Поповић, *Догматика Православне Цркве*, књ. II, Београд, 1935, стр. 3.

Бога, није само један важан догађај, који се једном догодио ради спасења човека и света, или да би задовољио увређену правду Божију (какво се мишљење, на жалост, може наћи и у неким уџбеницима православне догматике) и да тај догађај припада прошлости, а ми, у најбољем случају, само уживамо плодове тог догађаја. Не! „Један спасоносни богомдани и богомучињени догађај који се у Божанској икономији (домостроју, плану) спасења света и човека десио у дати историјски моменат, десио се тако и зато да буде литургијски, а то значи богослужбено и човекоспаситељно, непрекидно продужаван кроз сву историју Цркве на земљи све до Другог доласка Христовог, а после и кроза сву вечност.“²) Тајна ваплоћења Бога је присутна у свакодневном православном богослужењу, и у Православној Цркви, и нема битне разлике између празника и оних догађаја које Црква кроз своја богослужења празнује.³

Како је тема овог скромног рада догмат о ваплоћењу Бога Логоса у Октоиху, ми ћемо се и ограничити само на ту богослужбену књигу, односно на неке песме које смо изабрали као највише везане за догмат ваплоћења.

Разлог и циљ ваплоћења Сина Божијег је наше спасење које је изискивало долазак Бога Логоса, али долазак у телу тј. ваплоћење, очовечење (енантрописис), истинско постајање човеком, као што је и сам Спаситељ требао да буде истински Бог.⁴ „Јер као што је Господ, обукавши се у тело, постао човек, тако и ми људи, телом Његовим узети и примљени, бивамо обожени од Логоса и тако живот вечни наслеђујемо“.⁵ Зато се ми на богослужењима захваљујемо и величамо Пресвету Богородицу што нам је родила Спаситеља и „од Еве избављење“. „Ти си, Владичице, Бога с људима сјединила, Ти си једина мртву природу уздигла Божанској нетрулежи, Ти си земњима источила спасење“.⁶

Да ли би се, међутим, Бог оваплотио и у случају да човек није пао у грех? О овом питању богослови расправљају, и мишљења су подељена. „Може се рећи да се у том случају Син Божији не би оваплотио, јер би човек напредовао тако много у јединству с Њим, целим својим бићем састављеним из душе и тела, те би Син Божји, у неку руку, постао његов носилац, његов ипостасни темељ“.⁷ Но степен на који је човек уздигнут ваплоћењем Сина Божјег узвишенији је од оног на који је човек био постављен после стварања. Сама та чињеница, свакако, говори да се „Нови Адам“ оваплотио да би човека довео у потпуно јединство с Богом, односно, да би човеку омогућио то јединство. „Да сви једно буду као ти, Оче, што си у мени и Ја у Теби, да и они у нама једно буду“ (Јн. 17, 21). Но овде се за љубопитљиви људски ум поставља још једно питање: зашто се, наиме, рађа управо Син Божји, а не неко Други од Лица Свете Тројице? Па свакако због тога што је лично својство Сина рађање. „Лично својство Сина којим се Он вечно и неизмениво разликује од Оца и Духа јесте рађање. Он се вечно ра-

² А. Јевтић, Бог се јави у телу, Гласник, Београд, 1970, стр. 7.

³ Исто.

⁴ А. Јевтић, Патрологија, Београд, 1984, стр. 57.

⁵ Св. Атанасије Велики, Против Аријанаца III 34.

⁶ Октоих, гл. I Стихира на Господи возвах у суботу.

⁷ Д. Станилоје, О Пресветој Богородици у прологу Јеванђеља по Луки, Гласник, Београд, 1982, стр. 113.

ђа из природе Оца по својој вољи и сходно животу апсолутне хармоније која влада у савршеној пуноћи Бића Божијега⁸. Једино тако, ваплоћењем Сина Божјег (Његовим рођењем у времену од Деве Богородице) није се десила никаква промена у Тројичином Божанству; није се нимало изменила ни природа ни лична својства Лица Свете Тројице.⁹ Логос Божји је, „једини знајући немоћ људске природе, милостиво се у њу обукао“.¹⁰ Тако: „Логос постаде тело“ (Јн. 1, 14). Наравно, Логос је остао и Бог. Зато певамо: „Како да се не дивимо богочовечанском Породу Твом, о Свечасна, јер не знајући за мужа најбеспрекорнија Ти си родила без Оца Сина у телу, пре векова од Оца рођеног без матере, који не претрпе никакве промене или сливање или раздјељење, већ обеју природа својства цела сачува“.¹¹ „Поштујем, Христе, Твога оваплоћења сјединење, и његовом образу поклањам се, јер као предвечни Бог од Деве неизрециво би човек, остајући у обома савршен“.¹² А Светој Деви певамо: „Родила си кога Отац роди пре свих векова“,¹³ који је у две природе, а у једној ипостаси.¹⁴

Свето Откривење констатује чињеницу ипостасног сјединења Божанске и човечанске природе у Христу. „Бог се јави у телу“ (1 Тм. 3, 16), али не објашњава начин тог сјединења, него каже да је то велика тајна побожности (1 Тм. 3, 16). Појавом јереси Црква је морала да изрази своје саборно, васељенско, непромениво учење, што су и учинили Оци на васељенским саборима, посебно пак Оци IV Васељенског сабора исповедајући да су Божанска и човечја природа у Господу Исусу Христу сједињене: **несливено** (асинхитос), **непромениво** (атрептос), **нераздељиво** (адиеретос), **нераздвојно** (ахористос). Није овим исцрпљена тајна ваплоћења; Боже сачувај. Тајна очовечења Бога, тајна рођења Богочовека из бесемене утробе Пресвете Деве, која и по рођењу остаје Дева, јесте недокучива тајна у православној теологији. „Која си носила свих носећега, и дојила свима пића дајућега, велика је и страшна та надумна Твоја тајна, ковчеже честне светиње, Дево Богородице“.¹⁵ „Чудо је превелико како се Несместиви смести у Твојој утроби и оваплоти се и јави се као човек, не трпећи мешање или разделење“.¹⁶ „Све су Твоје тајне, Богородице, надумне, све преславне; у чистоти утврђена и девичанством чувана, Ти се показа права мати родивши Бога истинитог...“¹⁷ Превелика је то тајна, свакако, јер се у Богочовеку Христу оваплотила сва тајна Бога и сва тајна човека.¹⁸

У Еванђељу се каже: „Нађе се да је затруднела од Духа Светог“ (Мт. 1, 18). Не објашњава се како је зачала, како је то Дух Свети учинио. Зачеће у бесеменој утроби за људску логику представља невероватан парадокс. Марија каже анђелу: „Како ће то бити кад ја не знам за мужа“? (Лк. 1, 34), па не могући да схвати несхвативу тајну, смирено

⁸ Ј. Половић, нав. дело. књ. I, стр. 167.

⁹ Исто, стр. 19—21, види опширније.

¹⁰ Минеј за месец новембар 20. дан, ирмос 3. песме.

¹¹ Октоих, Догматик III гласа.

¹² Октоих, гл. I Канон на повечерју у понедељак, VII песма Богородичен.

¹³ Исто, гл. I Канон на јутрењу у уторак, III песма.

¹⁴ Исто, гл. I Канон на повечерју у понедељак, IX песма.

¹⁵ Исто, гл. I Канон на јутрењу у понедељак, IX песма, Богородичен.

¹⁶ Исто, гл. I Полуноћница у недељу, Богородичен сједална.

¹⁷ Исто, гл. II Богородичен васкрсни.

¹⁸ Ј. Поповић, нав. дело, књ. II, стр. 24.

приста да буде слушкиња Тајне: „Ево слушкиње Господње; нека ми буде по речи твојој“ (Лк. 1, 38). Пред том Тајном: „Речите говорнике видимо безгласне као рибе . . . јер не умеју да објасне како си и девојка остала и могла родити“,¹⁹ док верни православци исповедају: „Зачела си бесемено и родила си неизречено Онога кога чиновначалници анђела не могу видети“.²⁰ Зато: „Ходите, поклонимо се Богу Логосу пре векова рођеном од Оца, оваплоћеном од Деве Марије“.²¹ И Оци VI Вас. сабора исповедају да је Света Дева по телу родила Логоса на начин надуман и неизрецив (**ипер нун ке логон**).

Родивши се од Деве и постајући човек, Логос остаје истинити Бог. „Цар небески се из човекољубља јави на земљи и с људима поживе, јер од Деве чисте Он прими тело, и са примљеним телом од ње изиђе. Један је Син сугуб (двострук) по природи али не по ипостаси. Стога кад Њега проповедамо уистину као савршеног Бога и савршеног човека, исповедамо Христа Бога нашега . . .“²³ Пророк Исаија је новорођеном Господу, много пре Његовог рођења од Деве, наденуо име Емануил (ср. Ис. 7, 14), што значи „с нама Бог“. Свети Богопримац Симеон Га назива **спасење** (ср. Лк. 2, 30), јер Господ Христос заиста јесте спасење наше, Бог наш. Бог Отац Га назива Сином (ср. Мт. 3, 17; Мк. 1, 11; Лк. 3, 22), а сам Спаситељ каже: „Ја и Отац једно смо“ (Јн. 10, 30).

Логос Божји постаје ваплоћењем, такође, и истинити човек. Спаситељ је нарочито волио да назива себе Син Човечији (ср. Мт. 8, 20; 9, 6; 12, 8; Мк. 2, 10; Лк. 3, 22). И свој други долазак Он назива доласком Сина Човечијега (ср. Мт. 24, 27; 24, 37; 27, 44; Мк. 8, 38; 13, 26; Лк. 9, 26). И наш вечни живот Господ Христос је учинио зависним од једенља Тела Сина Човечијега и од пијења Крви Његове: „Ако не једете Тела Сина Човечијега и не пијете Крви Његове, немате живота у себи (Јн. 6, 53). А „који једе Моје Тело и пије Моју Крв има живот вечни“. „Онај који је природом невештаствени и невидљиви Бог, просто и неизрециво се јавља као човек од Свете Деве“.²⁴ Овим догађајем беспочетни Син Божји започиње своју нову егзистенцију, своје човечанско битисање, или тачније богочовечанство. Његов Божански живот постао је оваплоћењем Богочовечански. У томе је највећа тајна Личности Христове што је Он — Бог у телу (**Тхеос ен сарки**). „А сваки дух који не признаје да је Исус Христос у телу дошао, није од Бога; и то је дух Антихриста“ (Јн. 4, 3). Према Откривењу, дакле, и према учењу Цркве, Господ Христос је потпуни, савршени човек, који се од осталих људи разликује по томе што је на надприродан начин рођен и што је безгрешан. Он „изволе без оца из Тебе да се оваплоти, да свој опет обнови лик (у човеку) иструлели страстима“.²⁶

Господ Христос је, значи, истинити Бог и истинити човек, али Христос је једно Лице. Иако су у Њему две природе, Божанска и човечанска, Он собом не представља два посебна лица „него једно Божанско

¹⁹ Акатист Богородици, икос. 9. Православни молитвеник, Београд, 1984, стр. 64.

²⁰ Октоих, гл. I Вечерње у недељу, Богородичен.

²¹ Исто, гл. II Вечерње у суботу, стихира на Господи возвах.

²² В. 79. прав. VI Вас. сабора.

²³ Октоих, Догматик VIII гласа.

²⁴ Октоих, гл. I Канон на јутрењу у уторак, VIII песма.

²⁵ А. Јевтић, Бог се јави у телу, Гласник, Београд, 1970, стр. 8.

²⁶ Октоих, Догматик IV гласа.

Лице, Лице Бога Логоса, Који је у своју Божанску ипостас примио човечанску природу".²⁷ То исто говори, поетски, још садржајнијим речима, црквени песник у Догматику шестог гласа: „Он који је по природи Бог, ради нас постаде по природи и човек, не у два лица раздљен, него у два несливеним природама познат".²⁸ Или на другом месту, певајући Пресветој Богородици: „У две воље Једнога си од Пресвете Тројице родила, свебеспорочна, Који носи једну ипостас."²⁹

Непромениво учење Цркве да је Господ Христос и Бог и човек — Богочовек, и да је као такав Он једна и јединствена личност, преносило се и чувало у предању Цркве, па свакако и у богослужбеним књигама које су део записаног предања Цркве, и то је оно живо предање Цркве, које се у песмама и молитвама свакодневно исповеда и преноси. То свакодневно, богослужбено преношење, и продужавање божанских догађаја кроз наш живот на земљи, то управо и јесте прави, пуни и истински живот Цркве, њено богослужење. „Православна теологија је у основи захваљивање Богу (Doxologia)," каже проф. Јован Зизиулас.

Тајна ваплоћења Логоса Божјег неодвојива је од тајне спасења човека и света, јер је циљ ваплоћења Бога управо спасење човека и света. Зато певамо Богородици: „Пречиста, родила си Једнога од Тројице, Богоначалног Сина, који се из Тебе оваплоти ради нас".³⁰ „И тако је Боговаплоћење основа нашег спасења. Спасење наше је Исус Христос, који нас уводи у нови подвиг, у нови век, и уводи нас да царујемо с Њим. У Богочовеку је усредоточен сав наш живот, следствено Његовом сједињењу с нама. Он је све наше уздање, сва наша помоћ, Он ће нам све заменити Собом на небесима примајући нас у вечни живот".³¹ У ваплоћењу Логоса открила се тајна Божија непозната и светим анђелима. То је свакако тајна Христова, тајна несхвативог и неизрецивог сједињења двеју природа у једној и јединственој Личности Логоса. Том тајном се „Бог спустио до човека да би се човек уздигао до Бога; Бог се причестио наше, људске природе, да се и човек причести Божанске; Бог постаде Син Човечији, да би човек постао син Божији; Бог се очовечи да би се човек обожио. У томе је велика и спасоносна тајна Ваплоћења Христовог за нас људе, и за сваког човека посебно, чим он свим бићем својим поверује у Христа и заживи Христовим животом у Телу Његовом — Светој Цркви Православној . . . Господ и Спаситељ Христос није дошао у свет, да нас људе просто „поучи" животу, или да просто „поправи" живот наш у овом свету, него да сам **постане и буде живот наш** (Јн. 4, 9; Гал. 2, 20), живот истински човечански, али у личној заједници и јединству са Богом, и зато живот божански, богочовечански".³²

Као што је истакнуто у почетку овога рада, прва истина Цркве је да је Христос истинити Богочовек, јер сво Еванђеље живота и сви догађаји новозаветне (а и старозаветне) свештене историје своде се на

²⁷ Ј. Поповић, нав. дело, књ. II, стр. 84.

²⁸ Октоих, гл. VI Догматик.

²⁹ Исто, гл. I Канон на јутрењу у уторак, V песма, Богородичен.

³⁰ Октоих, гл. I Канон на повечерју у недељу, IV песма.

³¹ К. Е. Скурат, **Учение святителя Афанасия Великого о Боговоплощении как основе спасения**, Богословские труды, 11 Москва, 1973.

³² А. Јевтић, нав. дело, стр. 8.

радосну вест Боговаплоћења Сина Божијег, кога кад певамо Богородици прослављамо: „Слава Настањеном у Теби! Слава Произашлом од Тебе! Слава Му: Он нас ослободи рађањем Твојим“.³³

S u m m a r y

Milovan Miodragovich

THE DOGMA ON THE INCARNATION OF GOD THE LOGOS IN THE »OCTOECHOS«

In a short study the author exposes the Orthodox doctrine on the incarnation of Jesus Christ according to some selected hymns in the liturgical book »Octoechos«, mainly according to these devoted to the Mother of God, the so called »Dogmatika«, sung at the Vigil Service before Sundays.

---

³³ Октоих, гл. I Богородичен васкрсни.